

INTERTEMPORALNA KATEGORYZACJA PRZEPISÓW KODEKSU PRACY

Daniel Książek

INTERTEMPORALNA KATEGORYZACJA PRZEPISÓW KODEKSU PRACY

Daniel Książek

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński

Stan prawny na 1 czerwca 2020 r.

Recenzenci

Prof. nadz. dr hab. Bolesław M. Ćwiertniak

Prof. dr hab. Zbigniew Góral

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Kinga Zajac

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8160-464-2

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
---------------------	---

CZĘŚĆ I ANALIZA TEORETYCZNA

Wstęp	17
Rozdział 1. Zmiana prawa	21
1.1. Zagadnienia wstępne	21
1.2. Modele zmiany prawa w ujęciu intertemporalnym	22
Rozdział 2. Zagadnienia ogólne	29
2.1. Zagadnienia wstępne	29
2.2. Pojęcie prawa intertemporalnego	29
2.2.1. Różnorodność zakresowa definiowania prawa intertemporalnego	29
2.2.2. Prawo intertemporalne a przepis przejściowy i przepis retroaktywny	50
2.2.2.1. Przepis przejściowy	50
2.2.2.1.1. Zagadnienie wstępne	50
2.2.2.1.2. Analiza własna przepisów przejściowych oraz przepisów retroaktywnych jako przepisów intertemporalnych	51
2.2.2.2. Przepis retroaktywny	58
2.3. Przepisy intertemporalne prawa pracy na tle innych gałęzi prawa	58
2.3.1. Zagadnienia wstępne	58
2.3.2. Ogólne przepisy intertemporalne	58
2.3.3. Swoiste źródła prawa pracy	69
2.3.4. Przepisy wprowadzające Kodeks pracy jako przepisy prawa pracy	74

Rozdział 3. Zasady prawa intertemporalnego	77
3.1. Zagadnienia wstępne	77
3.2. Zasady prawa a reguły prawne. Zagadnienia ogólne	78
3.2.1. Zasady prawa	78
3.2.2. Zasady a reguły prawne	82
3.3. Zasady intertemporalne	87
3.3.1. Zasada <i>tempus regit actum</i>	87
3.3.2. Zasada bezpośredniego działania prawa	91
3.3.3. Zasada dalszego działania prawa	94
3.3.4. Zasada <i>lex retro non agit</i>	97
3.3.5. Zasada <i>lex mitior retro agit</i>	109
3.4. Wybór zasady intertemporalnej	111
Rozdział 4. Odkodowanie intertemporalnych zasad prawa pracy na gruncie przepisów wprowadzających Kodeks pracy	114
4.1. Zagadnienia wstępne	114
4.2. Ogólna charakterystyka koncepcji derywacyjnej wykładni przepisów prawnych	115
4.3. Rola przepisów wprowadzających na płaszczyźnie problematyki intertemporalnej	119
4.4. Fazowość koncepcji derywacyjnej	125
4.4.1. Faza porządkująca	125
4.4.2. Faza rekonstrukcyjna i faza percepcyjna	127
4.4.3. Faza percepcyjna. Odkodowanie ogólnych norm – zasad intertemporalnych prawa pracy	143
4.4.3.1. Zagadnienia wstępne	143
4.4.3.2. Materialne normy – zasady intertemporalne prawa pracy	144
4.4.3.3. Procesowe normy – zasady intertemporalne prawa pracy	148
4.4.3.4. Kondensacja norm – zasad intertemporalnych. Ogólne zasady intertemporalne prawa pracy	149

CZĘŚĆ II

ANALIZA DOGMATYCZNOPRAWNA

Rozdział 1. Założenia ogólne przyjętej analizy dogmatycznoprawnej	153
1.1. Zagadnienie wstępne	153
1.2. Próba kategoryzacji przepisów Kodeksu pracy	154
1.3. Metodologia analizy dogmatycznoprawnej	155
1.4. Kategorie prawa intertemporalnego	158

Rozdział 2. Analiza intertemporalna przepisów Kodeksu pracy	160
2.1. Analiza intertemporalna przepisów ogólnych	160
2.2. Analiza intertemporalna przepisów odnoszących się do stosunku pracy	197
2.3. Analiza intertemporalna przepisów regulujących wynagrodzenie za pracę oraz inne świadczenia	340
2.4. Analiza intertemporalna przepisów w zakresie obowiązków pracodawcy i pracownika	379
2.5. Analiza intertemporalna przepisów w zakresie odpowiedzialności materialnej pracowników	429
2.6. Analiza intertemporalna przepisów w zakresie czasu pracy	445
2.7. Stan prawny na skutek wejścia w życie ustawy z 14.11.2003 r.	484
2.8. Analiza intertemporalna przepisów odnoszących się do urlopów pracowniczych	516
2.9. Analiza intertemporalna przepisów regulujących zatrudnianie młodocianych	626
2.10. Analiza intertemporalna regulacji w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy	646
2.11. Analiza intertemporalna regulacji w zakresie układów zbiorowych pracy oraz umów zbiorowych	713
2.12. Stan prawny od dnia wejścia w życie Kodeksu pracy do dnia wejścia w życie noweli z 24.11.1986 r.	714
2.13. Stan prawny od dnia wejścia w życie noweli z 24.11.1986 r. do dnia wejścia w życie noweli z 29.09.1994 r.	716
2.14. Stan prawny w wyniku wejścia w życie noweli z 29.09.1994 r.	728
2.15. Analiza intertemporalna przepisów w zakresie rozpatrywania sporów o roszczenia ze stosunków pracy	786
2.15.1. Stan prawny do wejścia w życie nowelizacji z 18.04.1985 r.	786
2.15.2. Stan prawny na skutek wejścia w życie noweli z 18.04.1985 r.	801
2.16. Analiza intertemporalna przepisów w zakresie odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika	819
2.17. Analiza intertemporalna przepisów regulujących przedawnienia roszczeń	843
2.18. Analiza intertemporalna przepisów w zakresie grupowej organizacji pracy	849
2.19. Analiza intertemporalna w zakresie przepisów końcowych	852
Rozdział 3. Podsumowanie	867
3.1. Intertemporalne kategorie prawa pracy	867
3.2. Weryfikacja intertemporalnych zasad i reguł prawa pracy	875
3.2.1. Intertemporalne zasady prawa pracy na przykładzie reguł aktów nowelizujących Kodeks pracy	875
3.2.2. Intertemporalne reguły prawa pracy – uwagi <i>de lege ferenda</i>	880

3.3. Weryfikacja wyników intertemporalnej kategoryzacji przepisów Kodeksu pracy na tle różnych koncepcji rozumienia prawa intertemporalnego	881
3.4. Zakończenie	888
Literatura	891

CZĘŚĆ I

ANALIZA TEORETYCZNA

WSTĘP

Każdy przepis prawny obowiązuje w oznaczonej przestrzeni i w oznaczonym czasie¹. Czasowość prawa, w tym prawa pracy, jest zagadnieniem wielopłaszczyznowym. Płaszczyzna zmiany lub derogacja prawa skutkującego powstaniem, a następnie stabilizowaniem się nowego prawa, przy jednoczesnym zanikaniu sytuacji wyrosłych pod rządami starego prawa, przenika się z płaszczyzną konfliktu norm. Te z kolei kreują płaszczyznę międzyczasowości, a więc rozgraniczania działania po sobie ustaw (źródła) przez określanie czasowego zasięgu ich zastosowania. Mimo obowiązywania i z upływem czasu stabilizowania się prawa nowego potrzeba korzystania z rozwiązań prawa międzyczasowego nie przestaje istnieć nigdy. Potrzeba ich zastosowania powstaje zawsze wtedy, kiedy zachodzi konieczność odpowiedzi na pytanie, które prawo – dawne czy nowe, a może ani dawne, ani nowe – należy zastosować do konkretnej sytuacji prawnej lub zdarzenia prawnego, które na osi czasu wystąpiły nierzadko kilka, a nawet kilkadziesiąt lat przed wejściem w życie prawa nowego. Dodając do tego założenie, iż temporalny zakres mocy obowiązywania przepisów prawa nie pokrywa się z temporalnym zakresem ich zastosowania, z relewantnym skutkiem na budowane z tychże przepisów normy, powoduje, iż stan taki rodzi potrzebę korzystania z rozwiązań prawa międzyczasowego, obecnie określanego jako prawo intertemporalne².

W ocenie A. Woltera problematyka intertemporalna należy do wyjątkowo skomplikowanych i nastrocza w praktyce i nauce wiele trudności. Przyczyną takiego stanu jest to, że nader często w ustawach brak jest w ogóle lub na odpowiednim poziomie przepisów tę materię regulujących. Częstotliwość występowania owych problemów nie jest jednakowa i najczęściej zbiega się ze zmianami prawa. Dotyczą one szczególnie tych sytuacji, kiedy zmiana prawa dotyka rozciągniętego w czasie stanu faktycznego³. Konstatacja ta jest szczególnie aktualna na gruncie przepisów prawa pracy, których regulacje uruchamiają się przecież, co do zasady, w odniesieniu roz-

---

¹ A. Wolter, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1977, s. 84.

² J. Kurcysz, *Przepisy międzyczasowe do kodeksu cywilnego oraz kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, Katowice 1965, s. 7–9; A. Wolter, *Ogólne zasady prawa międzyczasowego w kodyfikacji prawa cywilnego i rodzinnego*, skrypt 1965.

³ A. Wolter, *Przepisy intertemporalne w zakresie przedawnienia i zasiedzenia*, PiP 1963/11, s. 692.

ciągniętego w czasie stosunku prawnego. I to rozciągniętego nierządkiem na osi kilkudziesięciu lat.

Nieuchronność zmiany prawa jest oczywista i bezsporna. Wszystko, co nas otacza, ulega zmianom. Zmieniająca się rzeczywistość wymusza na prawodawcy kreowanie nowych rozwiązań czy też modyfikację istniejących. Każda z tych operacji rodzi niebezpieczeństwo zachwiania stabilności systemu prawnego, szczególnie w odniesieniu do podmiotów uwikłanych w stosunki powstałe pod rządami tzw. dawnego, zmieniającego się prawa⁴. Konieczne jest, aby po stronie prawodawcy występowała świadomość, że ilekroć dochodzi do zmiany prawa, tylekroć powstanie problem intertemporalny. Powstanie konieczność odpowiedzi na pytanie, które prawo – „dawne” czy też „nowe” – ma *in concreto* zastosowanie. Odpowiedzi powinien udzielić prawodawca, a nie czyniąc tego, popełnia rażąco błąd. Mógłby takowej zaniechać tylko i wyłącznie w sytuacji, kiedy w polskiej kulturze prawnej zostałyby wypracowane niesporne reguły rozwiązywania problemów intertemporalnych. Brak takich reguł pozostawia rozwiązywanie powstałych problemów praktyce oraz nauce, co skutkuje znacznym rozszczępieniem interpretacyjnym, a ich rozstrzygnięcie wymaga doskonałej znajomości nie tylko konkretnej dziedziny prawa, ale również zasad i reguł teoretycznoprawnych⁵. Tym samym aprioryczne pytanie *quid iuris*, na które musi odpowiedzieć interpretator, ma w dzisiejszych czasach szczególnie podłoże intertemporalne⁶.

Wywód na temat rozwiązań prawa intertemporalnego, ze względów przede wszystkim metodologicznych, należy rozpocząć od systematyki pojęć czy też instytucji nawet intuicyjnie kreujących tematykę intertemporalną. Zabieg ten ma swoje uzasadnienie nie tylko metodologiczne. Konieczność uporządkowania i systematyki pojęć, wyrażeń, którymi będę się posługiwał w niniejszej pracy, jest efektem relatywnie dużego rozszczępienia pojęciowego. Stan taki występuje zarówno na poziomie doktryny prawa intertemporalnego, bo takowa niewątpliwie istnieje, jak i na poziomie legislacyjnym oraz orzecznictwym. Trudności w stosowaniu rozwiązań intertemporalnych widać szczególnie właśnie na gruncie orzecznictwym. Nie trudno bowiem odnieść wrażenie, że sąd, posługując się przyjętymi czy też obecnymi instytucjami prawa intertemporalnego, czyni to nie tyle bezkrytycznie, ile nader intuicyjnie, ze wszystkimi z tego wynikającymi konsekwencjami. Ponadto studiując najbardziej doniosłe prace na temat prawa intertemporalnego, trudno zauważyć jeden konsekwentny model pojęciowy. Raczej jest to próba tworzenia własnego modelu, z częściowym lub pełnym wykorzystaniem istniejącego, nierządkiem kreująca nowe instytucje, do tychczas niewystępujące. Jest to o tyle istotne, że prace ogólnoteoretyczne z zakresu

⁴ S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do zasad techniki prawodawczej z dnia 20 czerwca 2002 r.*, Warszawa 2012, s. 100.

⁵ S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do zasad...*, s. 82 i n.

⁶ E. Łętowska [w:] *Prawo intertemporalne w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego*, red. E. Łętowska, K. Osajda, Warszawa 2008, s. 28.

prawa intertemporalnego w efekcie nie dają jednego modelu pojęciowego, modelu, który mógłby ułatwić adaptację przyjętych na płaszczyźnie ogólnoteoretycznej konstrukcji intertemporalnych na teren konkretnej dziedziny prawa, w interesującym mnie przypadku prawa pracy. Stan taki czyni niniejszą pracę wielopłaszczyznowo skomplikowaną. Z jednej strony musimy bowiem dokonać analizy istniejących modeli, wybierając jeden, który stworzy niejako trzon pojęciowy dokonywanej analizy, a z drugiej – adaptować przyjęte konstrukcje na teren konkretnej dziedziny prawa. Zanim jednak dokonam wspomnianych zabiegów, w pierwszej kolejności przybliżę sam proces pojmowania prawa intertemporalnego, bo szczególnie ta kwestia *ab initio* budzi co najmniej kontrowersje.

Praca składa się z dwóch części. Pierwsza część ma charakter ogólnoteoretyczny. Przede wszystkim przybliżam aspekt prawa intertemporalnego w ujęciu ogólnym. Wielki wpływ nie tylko na tworzenie, ale i rozumienie tej niezwykle skomplikowanej tematyki, a jakże ważnej przede wszystkim w praktyce, mieli m.in. J. Gwiazdomorski, M. Sośniak, M. Cieślak, A. Wolter, J. Kurcusz, J. Mikołajewicz, T. Pietrzykowski, E. Łętowska, H. Paluszkiwicz, M. Kamiński, wprowadzający nieustannie do dyskursu nowe wątki W. Wrobel, K. Mularski, K. Ślebzak czy też Z. Hajn. Szczególnie ostatni Autorzy są godni podkreślenia, gdyż reprezentują naukę prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, a przecież to na jej terenie będzie prowadzona analiza. Celem części teoretycznoprawnej było przedstawienie i wzajemne skonfrontowanie istniejących teorii zagadnień intertemporalnych. Część ogólnoteoretyczna nie jest odcięta od własnych wniosków. Zaznaczyć chcę, że przywołany materiał w części teoretycznoprawnej nie miał na celu pełnej analizy poruszanego zagadnienia – nazwijmy – okołointemporalnego, np. relacji przepis prawny – norma prawna czy też zasady – reguły. Aczkolwiek biorąc pod uwagę istotę tych zagadnień, starałem się, aby i one miały wystarczającą podstawę teoretycznoprawną, w sytuacji kiedy opowiadam się za jednym z modeli. W części pierwszej zostały stworzone zasady ogólne intertemporalne prawa pracy w oparciu o przepisy wprowadzające Kodeks pracy. Do zasad tych będzie odniesienie w części drugiej pracy.

Część druga, która jest częścią dogmatycznoprawną, stanowi kompleksową analizę wprowadzenia przepisów Kodeksu pracy, jak też ich zmiany czy derogacji. Analiza ta będzie oparta na założeniach ogólnoteoretycznych z pierwszej części. Analizie zostaną poddane również te przepisy, które na dzień prowadzenia analizy zostały uchylone. Analiza ta będzie pierwszą tak kompleksową analizą w historii z zakresu analiz intertemporalnych. Celem tak kompleksowej analizy było to, aby odpowiedzieć na pytanie, czy możliwa jest przy wykorzystaniu jednej z istniejących metod deskrypcja rozwiązań intertemporalnych bez unikania tych przepisów, które rodziłyby dla interpretatora najwięcej problemów.

Część druga zostaje zamknięta podsumowaniem prowadzonej analizy. Opiera się na ocenie uzyskanych wyników oraz ich użyteczności na gruncie prawa pracy.

W tym miejscu chciałbym serdecznie podziękować Panu Profesorowi K.W. Baranowi za zainteresowanie tematyką intertemporalną oraz dziesiątki niezwykle inspirujących w tym zakresie dyskusji. Dziękuję również Panu Profesorowi Z. Góralowi oraz Panu Profesorowi M. Ćwiertniakowi za szczegółowe recenzje wydawnicze. Pragnę także podziękować Pani Profesor M. Tomaszewskiej za bardzo inspirujące rozmowy w zakresie problematyki intertemporalnej. Dodatkowe podziękowania składam całemu zespołowi redakcyjnemu zaangażowanemu w prace nad publikacją – za przygotowanie jej w ostatecznym kształcie. Szczególne podziękowania należą się też mojemu przyjacielowi Wojtkowi Bigajowi.

Ale przede wszystkim dziękuję Żonie (Marzenie) oraz Córkom (Wiktorii i Gabrieli) za umożliwienie pracy nad tą czasochłonną monografią.

Kraków, 1.06.2020 r.

Rozdział 1

ZMIANA PRAWA

1.1. Zagadnienia wstępne

Szeroko i najogólniej w tym miejscu rozumiana tematyka intertemporalna łączy się intuicyjnie, i słusznie, ze zmianą prawa. Aprioryczne stwierdzenie, że o ile nie każda zmiana będzie rodzić zagadnienia intertemporalne, o tyle każde zagadnienie intertemporalne będzie wynikiem zmiany prawa, *prima facie* jawi się jako uzasadnione. Otóż, jak się okaże – nie do końca. Już sama zmiana prawa postrzegana jest niejednolicie. W niniejszym rozdziale uwagę swą poświęcę nie tyle pojmowaniu zmiany prawa w ogóle, ile pojmowaniu zmiany prawa w literaturze z zakresu tematyki intertemporalnej, *a limine* wyłączając zmianę zachodzącą między systemami prawnymi. Oznacza to, że będę poruszał się w ramach jednego systemu, a nawet jednego jego zbioru, jako wypadkowej przyjętej konstrukcji definicyjno-zakresowej. Założenie takie jawi się jako metodologicznie uzasadnione. Zakres przedmiotowy ogranicza się do zmian Kodeksu pracy, a nie systemu jako takiego. Chodzi mi bowiem o sytuację zmiany prawa, kiedy zmiana, tak czy inaczej rozumiana, rodzi lub może rodzić problemy natury intertemporalnej¹. Nie będę unikał, gdyż byłoby to u źródła pozbawione nie tylko uzasadnienia, ale i sensu, niezbędnych ogólnoteoretycznych rozważań w tym zakresie. Aczkolwiek w tej fazie analizy pozostać musimy na pewnym stopniu ogólności samego pojmowania prawa. Nie jesteśmy bowiem w stanie w tym miejscu i na ten moment analizy dokonać wyboru konsekwentnej konstrukcji ogólnoteoretycznej. Jak się okazuje, na samej płaszczyźnie epistemicznej nie ma jednolitego stanowiska ze skutkiem na płaszczyźnie metodologicznej. Chciałbym, aby określony wybór miał charakter *par excellence* wynikowy, a nie aprioryczny. Aby był wynikiem osiągnięcia określonego finalnego etapu prowadzonej analizy, szczególnie w otoczeniu tematyki intertemporalnej. Przyjęcie wybranego modelu analizy nie musi zatem oznaczać, iż słuszność modelu nie zostanie *in fine* podważona.

---

¹ J. Mikołajewicz, *Prawo intertemporalne. Zagadnienia teoretycznoprawne*, Poznań 2000, s. 118.

1.2. Modele zmiany prawa w ujęciu intertemporalnym

Jedną z esencjalnych cech tekstu prawnego jest jego zmiana. Zmiana ta może mieć dwojaki charakter. I już teraz mogę podkreślić, że nie chodzi o powody samej zmiany, ale sam fakt zmiany i jego ewentualnych skutków. W pierwszym przypadku chodzi o zmiany danego aktu prawnego niedokonujące zmiany w pojedynczych przepisach. Zmiany te materializują się poprzez uchylenie całego aktu prawnego; uchylenie całego aktu z zachowaniem obowiązywania poszczególnych jego przepisów (nie dokonuję w tym miejscu analizy słuszności przyjęcia koncepcji uchylenia całego aktu z zachowaniem obowiązywania poszczególnych przepisów, co jawi się *prima facie* jako założenie kontryfaktyczne); uchylenie pojedynczych przepisów czy też dodanie przepisów. Druga postać zmiany, dokonana w obrębie danego aktu prawnego, *in fine* skutkująca zmianą poszczególnych przepisów, realizuje się poprzez zmianę kształtu słownego przepisu *ab exemplo* poprzez wyeliminowanie słowa; dodanie lub wyeliminowanie znaków pisarskich; dodanie zdania nieskutkującego wyróżnieniem dodatkowego ustępu; dodanie w obrębie artykułu ustępu; wydzielenie lub dodanie w obrębie przepisu punktów; wydzielenie lub dodanie w obrębie przepisu liter; wyeliminowanie punktu lub litery czy też dodanie tiret lub ich wyeliminowanie. Zmiana prawa może również polegać na korekcie błędów w tekście oryginalnym².

Ta ostatnia postać zmiany tekstu prawnego, przynajmniej w tym momencie, pozostaje poza zasięgiem moich rozważań ze względów na brak aspektów intertemporalnych w odniesieniu do tej kategorii zmian, co postaram się wykazać w dalszej części pracy. Poza zakresem rozważań pozostanie również relacja zmiany w prawie oraz zmiany społecznej, będącej częścią pól badawczych teorii i filozofii prawa³. Również poza zasięgiem analizy będzie aksjologiczny aspekt zmian⁴. Wskazane pola są materiałem na samodzielną monografię, co przy przyjęciu metody badawczej w niniejszej pracy opartej na zmianie prawa w odniesieniu do czynności konwencjonalnych ustawodawcy i analizie jej konstrukcji poprzez kategoryzację na płaszczyźnie intertemporalnej przedmiotu regulacji poszczególnych przepisów Kodeksu pracy wszystkich zmian dokonanych w odniesieniu do przepisów Kodeksu pracy uniemożliwia objęcie wskazanych pól zainteresowania poświęconych w pierwszej kolejności gałęzi teorii i filozofii prawa. Poza zakresem rozważań będzie również zmiana w wyniku *desuetudo*⁵, gdyż i w tym przypadku nie mamy do czynienia ze zmianą

² M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017, s. 192–193.

³ L. Leszczyński, *Zmiany społeczne a zmiany w prawie* [w:] *Zmiany społeczne a zmiana w prawie. Aksjologia, konstytucja, integracja europejska*, red. L. Leszczyński, Lublin 1999, s. 9 i n.

⁴ K. Pałecki, *O aksjologicznych zmianach w prawie* [w:] *Zmiany społeczne...*, red. L. Leszczyński, s. 15–23; K. Opalek, *Studia z teorii i filozofii prawa*, Kraków 1997, s. 73 i n.; E. Kustra, *Polityczne problemy tworzenia prawa*, Toruń 1994, s. 27 i n.; A. Stelmachowski, *W kwestii koncepcji źródeł prawa (na tle zasad prawa cywilnego)* [w:] *Szkice z teorii prawa i szczegółowych nauk prawnych*, red. S. Wronkowska, M. Zieliński, Poznań 1990, s. 84.

⁵ K. Kukuryk, *Obowiązywanie normy prawa stanowionego w czasie* [w:] *Zmiany społeczne...*, red. L. Leszczyński, s. 211 i n.; Z. Ziemiński, *Desuetudo*, PiP 1994/11, s. 7.

jako efektem czynności konwencjonalnych ustawodawcy. Warto podkreślić, że *desuetudo* traktowane jest również jako negatywny odpowiednik prawa zwyczajowego⁶.

Na płaszczyźnie analizy intertemporalnej J. Mikołajewicz⁷ wskazywał kilka sposobów rozumienia wyrażenia „zmiana prawa”. Zmianę prawa rozumiał jako przekształcenia w zbiorze aktów normatywnych zawierających przepisy prawne wchodzące w skład tekstu aktualnego lub przepisy dezaktualizowane w wyniku dokonanej zmiany; zmiana zespołu przepisów bez uznania, że efektem tej zmiany jest zmiana treści norm prawnych; zmiany zespołu przepisów prawnych, z których interpretuje się normy niezgodne z normami interpretowanymi z przepisów wcześniej ustanowionych; zmiana norm prawnych w efekcie zmiany przepisów prawnych oraz zmiana norm prawnych przy założeniu, że zmiana ta nie jest pochodną zmiany przepisów prawnych. W rzeczywistości, zdaniem tegoż Autora, zmianę prawa należy rozumieć jako „sumę logiczną” wszystkich przytoczonych rozumień, a prawidłowa definicja sprawozdawcza powinna obejmować wszystkie wskazane okoliczności, tak aby uchwycić relację pomiędzy aktem normatywnym a jego pochodną, tj. przepisem prawnym, oraz przepisem prawnym a jego pochodną, tj. normą prawną.

Zdecydowanie za koncepcją zmiany norm, a nie przepisów opowiadał się M. Sośniak⁸, który wprost pisał o konflikcie norm, więc uznać można, że dochodziło do konfliktów w wyniku zmiany norm, a nie przepisów, a w ostatnich pracach *expressis verbis* czynił to również W. Wróbel⁹. Do norm odnosi się też K. Mularski¹⁰. Z kolei M. Kamiński¹¹ uważa, że elementami systemu, który podlega zmianie, są zarówno akt normatywny, jak i jego element – przepis prawny – oraz norma prawna. Przy czym Autor ten szybko dodaje, że centralną postacią systemu jest norma prawna. I temu elementowi systemu nadaje prym w prowadzonej analizie zagadnień intertemporalnych w prawie administracyjnym, jednocześnie szeroko opisując hierarchię i strukturę normy administracyjnoprawnej.

W literaturze obecne są również inne stanowiska, zakresowo ogólniejsze od zaprezentowanych wcześniej. Odrębność stanowisk jest związana, jak się wydaje, z presupozycją pojmowania prawa. T. Pietrzykowski¹² podnosi, iż prawo uznane jest za

⁶ K. Kukuryk, *Obowiązywanie normy...*, s. 212; H. Kelsen, *Pure Theory of Law*, Gloucester 1989, s. 213 i n.

⁷ J. Mikołajewicz, *Prawo intertemporalne. Zagadnienia...*, s. 52–54; J. Woleński, *Z zagadnień analitycznej filozofii prawa*, ZNUJ PP 1980/92, s. 104–105.

⁸ M. Sośniak, *Konflikty w czasie norm cywilnoprawnych*, Kraków 1962, *passim*.

⁹ W. Wróbel, *Zasady intertemporalne w prawie karnym procesowym*, Kraków 2017, wcześniej również nadawał sens zmianie normy, a nie przepisu, W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003, s. 23 i n.

¹⁰ K. Mularski, *Prawo intertemporalne z perspektywy prawa cywilnego*, Warszawa 2015, s. 17–29.

¹¹ M. Kamiński, *Prawo administracyjne intertemporalne*, Warszawa 2011, s. 51 i n.

¹² T. Pietrzykowski, *Podstawy prawa intertemporalnego. Zmiany przepisów a problemy stosowania prawa*, Warszawa 2011, s. 11–13.

prawnie obowiązujące, zarówno formalnie, jak i materialnie. Przy założeniu, że w systemach prawa stanowionego za normy obowiązujące uznajemy tylko te normy postępowania, którym nadaje się formę przepisów prawnych. Godzi się podkreślić, że na kanwie rozważań dochodzi do istotnej konstatacji o konieczności odróżniania przynależności przepisu prawnego do określonego systemu od jego stosowalności („przepisu” nie „normy” – przyp. D.K.), co nie oznacza, że Autor ten nie czyni takowego rozróżnienia. Jest ono raczej wynikiem świadomie poczynionych założeń prowadzonych badań.

Co ciekawe, opisując zmianę prawa na potrzeby prowadzonej analizy intertemporalnej, T. Pietrzykowski nie odnosił się do prezentowania poszczególnych modeli zmian prawa, poszukując jednocześnie odpowiedzi na pytanie o relację zmiany przepisu prawnego i zmiany normy prawnej. Punkt ciężkości położył raczej na skutkach tychże zmian – zmian na płaszczyźnie konieczności rozstrzygnięcia konfliktu prawa nowego z prawem dawnym, a nie konieczności wyodrębnienia normy od przepisu¹³.

Już zatem na początku, zanim jeszcze dotknęliśmy próby, nie tyle nawet definiowania, ile rozumienia pojęcia prawa intertemporalnego, napotykamy jeden – jak się wydaje – ciągle aktualny i niezwykle trudny problem wyboru terminów, a przede wszystkim konsekwentnego posługiwania się nimi, „przepis prawny” i „norma prawna”. Przy czym już teraz można stwierdzić, że w pracach ogólnoteoretycznych w zakresie zmiany prawa daje się bez trudu zauważyć prymat zmiany normy, a nie przepisu. Zmianę normy relatywizuje się do zmiany rzeczywistości społecznej, jako pochodnej zmian w niej zachodzących. Normy dawne nie przystają do aktualnych potrzeb. Aczkolwiek i przy takim założeniu czyni się konstatację o konieczności poszukiwania odpowiedzi na pytanie o „zasięg mocy obowiązującej prawa”, rozumianej jako „czasowe granice mocy obowiązującej normy prawnej”, a nie „temporalny zakres jej zastosowania”, jako że od chwili uchylenia jest normą nieobowiązującą *ex proprio vigore*¹⁴.

Analizując zmianę prawa, należy ustalić kilka relewantnych zakresów pojęciowych. Mam na myśli takie terminy, jak: „abrogacja”, „derogacja” oraz „obrogacja”¹⁵. W szerokiej literaturze z zakresu nauk prawnych bez trudu napotkamy nazwę „derogacja”. Trudniej z pozostałymi. Przez derogację, nazwę o dwóch elementach treściowych – „uchylenie aktu prawnego” oraz „częściowe” – rozumiemy częściowe uchylenie aktu prawnego. Abrogacja, nazwa o trzech elementach treściowych – „uchylenie aktu prawnego”, „całkowite” oraz „brak zastąpienia aktu uchylonego aktem nowym” – to cał-

¹³ T. Pietrzykowski, *Podstawy prawa...*, s. 22–25.

¹⁴ K. Kukuryk, *Obowiązywanie normy...*, s. 203 i n.

¹⁵ B. Kanarek, *Analiza teoretyczna pojęcia derogacja [w:] Zmiany społeczne...*, red. L. Leszczyński, s. 236 i n.; I. Bogucka, S. Bogucki, *O derogacji i pojęciach pokrewnych*, PiP 1992/6, s. 80–83; J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, Katowice 1991, s. 151 i n.; W. Wróbel, *Zmiana normatywna...*, s. 47–63.

kowe uchylenie aktu. Z kolei obrogacja to nazwa treściowo dwuelementowa, składająca się z „uchylenia aktu prawnego” oraz „zastąpienia aktu uchylonego nowym”¹⁶. Znaczenie to jednak zatracza przymiot znaczącej użyteczności w wyniku przyjęcia, że *ab exemplo* derogacja i abrogacja zatraciły przymiot przeciwstawności nazewnictwej¹⁷. Nietrudno zauważyć, że wskazane rozróżnienie nie jest podziałem, który nawet w części moglibyśmy uznać za podział logiczny. Zakresy trzech ze wskazanych nazw przynajmniej częściowo na siebie nachodzą. Stąd nie trudno uznać, przewrotnie, że rozróżnienie to samo obarczone jest efektem *desuetudo*.

Warta uwagi jest treść nazwy derogacji. Obejmuje ona swoim zakresem znaczeniowym określone czynności konwencjonalne uchylające dany akt w całości lub w części. Najbardziej prawidłowa jest derogacja wyraźna poprzez użycie zwrotów „uchyla się” lub „traci moc”. Obok uchylenia wyraźnego możliwa jest derogacja dorozumiana oraz najmniej niepożądana, oby nie powiedzieć – nieprawidłowa, „derogacja milcząca”. Warto jedynie wskazać, że zarówno derogacja dorozumiana, jak i milcząca leżą u podstaw wyróżniania derogacji sędziowskiej¹⁸. Nie zmienia to jednak faktu, że derogacja to czynność konwencjonalna, a jedyną kwestią sporną jest ustalenie, kto taką czynność podejmuje: ustawodawca czy też sąd w przypadku derogacji sędziowskiej¹⁹.

Na kanwie derogacji zasadniczym pytaniem jest, czy – szczególnie w kontekście odpowiedzi na pytanie, czy derogujemy przepis prawny, czy też normę prawną albo akt prawny – w literaturze słusznie udzielono odpowiedzi twierdzącej w odniesieniu do aktu prawnego jako agregata przepisów prawnych, z których to dekodowane są normy. A skutkiem derogacji jest zmiana systemu prawnego²⁰.

Interesujące podejście do zmiany prawa, pomijając już samą odrębność prawa karnego od chociażby prawa cywilnego, prezentuje powoływany już W. Wróbel²¹. Autor ten odwołuje się do normy prawnej, podnosząc jednocześnie pokrótce istotę relacji normy prawnej do przepisu prawnego w kontekście zmian normatywnych. Tę relację nawet odnosi szerzej – również do aktu normatywnego. Wskazuje jednocześnie na możliwość rozumienia systemu prawa jako „systemu norm, jak i tekstów prawnych czy też aktów normatywnych” (konstrukcyjnie w jakimś stopniu przejmuje taki model ujęcia systemu M. Kamiński²², prowadząc własne w tym zakresie rozważania), przyjmując na potrzeby prowadzonej przez siebie analizy zastosowanie derywacyjnej

¹⁶ B. Kanarek, *Analiza teoretyczna...*, s. 237 i n.

¹⁷ B. Kanarek, *Analiza teoretyczna...*, s. 238 i n.

¹⁸ B. Kanarek, *Analiza teoretyczna...*, s. 240 i n.

¹⁹ B. Kanarek, *Analiza teoretyczna...*, s. 241 i n. i powołana tam R. Guastini, *A theory of derogation (with special references to Italian law)* [w:] *Automated Analysis of Legal Texts, Logic, Informatics, Law*, red. A.A. Maritono, F. Socci Natali, Amsterdam 1986, s. 495–513.

²⁰ B. Kanarek, *Analiza teoretyczna...*, s. 242 i n.

²¹ W. Wróbel, *Zmiana normatywna...*, s. 19 i n.

²² M. Kamiński, *Prawo administracyjne...*, s. 51.

Problematyka intertemporalna jest skomplikowanym zagadnieniem o dużej doniosłości prawnej. Potrzeba zastosowania rozwiązań prawa międzyczasowego istnieje i zawsze będzie aktualna. Powstaje ona wtedy, gdy zachodzi konieczność odpowiedzi na pytanie, które prawo – dawne czy nowe lub przeciwnie ani jedno, ani drugie – należy zastosować do konkretnej sytuacji prawnej lub zdarzenia prawnego.

W publikacji zawarto zarówno analizę ogólnoteoretyczną, przybliżającą aspekt prawa intertemporalnego w ujęciu ogólnym, jak i teoretycznoprawną, która dąży do przedstawienia i wzajemnego skonfrontowania istniejących teorii zagadnień intertemporalnych z zakresu prawa pracy oraz innych gałęzi prawa. Celem tak kompleksowych rozważań była odpowiedź na pytanie, czy możliwa jest, przy wykorzystaniu jednej z istniejących metod, charakterystyka rozwiązań intertemporalnych bez unikania tych przepisów, które rodziłyby dla interpretatora najwięcej problemów.

Autor przedstawia m.in. analizę intertemporalną przepisów Kodeksu pracy odnoszących się do:

- stosunku pracy,
- wynagrodzenia za pracę oraz innych świadczeń,
- odpowiedzialności materialnej pracowników,
- urlopów pracowniczych,
- bezpieczeństwa i higieny pracy,
- rozpatrywania sporów o roszczenia ze stosunków pracy,
- odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika,
- przedawnienia roszczeń.

Książka przeznaczona jest dla prawników praktyków – adwokatów, radców prawnych, sędziów, notariuszy, komorników, prokuratorów, doradców podatkowych. Będzie cennym źródłem wiedzy dla ekonomistów, księgowych, pracowników działów kadr, zasobów ludzkich oraz menedżerów. Zainteresuje również przedstawiciele nauki oraz studentów prawa, administracji, ekonomii.

Daniel Książek – doktor nauk prawnych; pracownik w Katedrze Prawa Pracy i Polityki Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego; radca prawny; współnik zarządzający kancelarią prawną specjalizującą się w prawie pracy.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8160-464-2

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL